

Жиноят ҳукуки модулидан оралиқ назорат учун 3- казус

2020 йил 22 июль куни соат тахминан 15:00 ларда А.исмли шахс Тошкент шаҳар Мирзо Улуғбек тумани Неъмат кучаси 3»А» уйда, ушбу уйни қурилишида ўзи билан бирга ишлаётган Р. билан ўрталарида келиб чиққан узаро жанжал оқибатида, ошхона пичоғи билан Р. нинг кукрак кафаси чап тарафи 5ва 6 қовурғалари орасига бир маротаба зарба берган.Етказилган тан жароҳати натижасида Р. Тошкент тиббиёт академияси 3-клинакасида вафот этган.

Суд тиббий экспертизасининг 21.08.2020 йилдаги 690-сонли хулосасига кура,Р.нинг ўлимига “қорин олди деворига, қорин аортаси жароҳатланиши,ташқи ва ички қон кетиши” сабаб бўлганлиги аниқланган.

А. исмли шахс томонидан содир қилинган қилмиш таркибини таҳлил қилинг,жиноятни тамом бўлиш вақтини ҳамда жиноятнинг ижтимоий ҳафлилик даражасини аниқланг.Содир этилган қилмишни квалификация қилинг.Содир қилинган қилмиш учун ЖКнинг умумий қисми коидалари асосида жазо тайинланг.Тайинланган жазодан муддатидан илгари шартли озод қилиш коидаларини қуллаш масалаларини таҳлил қилинг.

Яшаш ҳуқуқи ҳар бир инсоннинг узвий ҳуқуқидир. Инсон ҳаётига

суиқасд қилиш энг оғир жиноятдир .

Ўзбекистон Республикаси Конституцияси 24-модда

Юқоридаги казусни таҳлил қилишда IRAC усулидан фойдаланамиз.

Демак, 1. Казус буйича муаммоли вазиятни аниқлаб олишимиз керак.

А.исмли шахс ва Р.исмли шахслар ўртасидаги ўзаро жанжал содир болганлиги ва шу жанжал оқибатида келиб чиккан қилмиш яни одам ўлдириш.

Мазкур вазиятга ҳуқуқий ечим бериш учун конун нормаларига мурожат қилиш орқали ушбу масалага ечим топишга ҳаракат қиламиз.

Ўзбекистон Республикаси Конституцияси, Жиноят кодекси (умумий бўлим 15-17-50- модда 55-56, 73-97- модданинг биринчи банди) Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленум қарорлари 2006 йил 3 февралдаги 1сонли “Судлар томонидан жиноят учун жазо тайинлаш амалиёти тўғрисидаги” қарор Эндиги вазифамиз вазиятни батафсил таҳлил қилиш. биринчи навбатта жиноят таркибини аниқлаб олишимиз керак

Жиноят объекти -ўзга шахснинг ҳаёти, объектив томони, инсон ҳаётига қилинган суиқасдаги фаол ҳаракатлар.

Жиноятнинг субъекти –А.исмли шахс, субъектив томони-қасддан одам ўлдириш, ўтқир тўғли пичок билан етказилган тан жароҳати оқибатида одам ўлдириш.

Жиноят вақти: 2020 йил 22 июль тахминан 15:00; жиноят жойи Тошкент шаҳри Мирзо Улуғбек тумани, Неъмат кучаси 3А уй

Мазкур қилмишни туғри қасд деб баҳоласак бўлади сабаби суиқасд фақатгина туғри қасд билан содир этилиши мумкин.

Биз аниқлашимиз керак буладиган нарса бу жиноят субъекти А. шахснинг ёши. Сабаби Жиноят кодексининг 17 моддасига кура жиноят содир

этулгунга қадар ўн тўрт ёшга тўлган шахслар ушбу кодекснинг 97 моддасининг биринчи қисми бўйича жавобгарликка тортиладилар¹.

Галдаги вазифамиз мазкур жиноятни ижтимоий ҳафлилик даражасига кўра квалификация қилишдир. Жиноятларни квалификация қилишда қонунийлик, фуқоролар ҳуқуқ ва эркинликларининг кафолати, одил судловни амалга ошириш принциплари зарурий шарт бўлиб ҳисобланади. Жиноятни квалификация қилиш жараёнида Жиноят Кодексини умумий қисми қоидалари ҳисобга олиниши лозим. А. шахс содир этган жиноят “Шахсга қарши жиноятлар” сарасига кириб, Жиноят Кодексининг 15 моддасига биноан ўта оғир болган жиноятлар сарасига киради яъни қасддан содир этилиб, қонунга кўра ўн йилдан ортиқроқ муддатга озодликдан маҳрум қилиш ёки умрбод озодликдан маҳрум қилиш жазоси қўлланилиши мумкин.

Кейинги босқич А. шахснинг одам ўлдирганлик учун жавобгарликка тортишда жиноятнинг тугалланганлиги, жиноий қилмиши бн ўлим орасида сабабий боғланишнинг мавжудлигини аниқлаш зарурдир². Жиноятга жазо тайинлаш масаласини кўриб чиқамиз. Жиноят Кодексининг 54 моддасига биноан “Жиноят содир этишда айбли деб топилган шахс жазога тортилади. Суд ушбу Кодекс қисмининг жиноят содир этганлиги учун жавобгарлик назарда тутилган моддасида белгиланган доирада Умумий қисмининг қоидаларига мувофиқ жазо тайинланади” Суд жазо тайинлаш жараёнида юқоридаги жиноятнинг хусусияти ва ижтимоий ҳафлилик даражасини, қилмишнинг сабабини, етказилган зарарнинг хусусияти ва миқдорини, айбдорнинг шахсини ҳамда жазони енгиллаштирувчи ва оғирлаштирувчи ҳисобга олади.

А. Исмли шахс содир этган жиноятнинг енгиллаштирувчи ҳолатларни куриб чиқамиз яъни жабрланувчи марҳум Р. Шахс билан А. Уртасидаги жиноят нима сабабдан келиб чикканини аниқлашимиз керак ҳамда жиноят кодексининг 55 моддаси бандлари бўйича ва Ўзбекистон Республикаси Олий

¹ Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодекси 17-моддаси. Тошкент, «Адолат», .2019.

² Rustambayev M.X. O‘zbekiston Respublikasi jinoyat huquqi kursi. Tom 1. Jinoyat haqida ta’limot. Darslik. 2-nashr, to‘ldirilgan va qayta ishlangan – T.: O‘zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi Harbiy-texnik instituti, 2018

суди Пленумининг 2006 йил 3февральдаги 1-сонли “Судлар томонидан жиноят учун жазо тайинлаш амалиёти тўғрисида” 7-банди мувофиқлигини солиштириб чиқамиз.

55 модданинг д) банди жабрланувчининг зўрлик,оғир ҳақорат ёки бошқача ғайриқонуний ҳаракатлари туфайли вужудга келган кучли рухий ҳаяжонланиш ҳолатида жиноят содир этиш; ж)вояга етмаганнинг жиноят содир этиши; и) жабрланувчининг ғайриқонуний ёки ахлоққа зид ҳуқ-атвори таъсири остида жиноят содир этиш.шу бандларга асосан ва айбдор шахснинг ижтимоий аҳволи оилада ягона боқувчи болса ёки қармоғида ёш фарзандари бор бўлса ва 55 модданинг А) банди ҳолатига қура айбни бўйинга олиш тўғрисида арз қилган бўлса ёки қилмишига чин дилдан пушаймон бўлса яна бир ҳолат А. Шахснинг мазкур жиноят турини илк бор содир этаётганлиги илгари судланмаганлини ҳам енгиллаштирувчи ҳолат сифатида баҳолашимиз мумкин.

Кейинги вазифамиз бу жиноят юзасидан оғирлаштирувчи ҳолатларни кўриб чиқамиз:

Жиноят кодексининг 56 моддаси бандларига мувофиқлигини аниқлаймиз мазкур жиноий ишда ушбу модданинг б) банди бўйича оғирлаштирувчи ҳолат деб баҳолашимиз мумкин,жабрланувчи Р. Шахснинг вояга етган ёки етмаганлигини инобатга олишимиз ҳамда қария еки ожиз аҳволдаги шахс болган бўлмаганлигини аниқлашимиз керак.

Яна бир оғирлаштирувчи ҳолатлардан бири бу жиноят қайси усулда амалга оширилганлиги яни 55 модданинг д) банди ута шавқатсизлик билан содир этилганлиги; ушбу модданинг о) банди мастлик ҳолатида ёки гиёҳвандлик воситалари;психотроп воситалари таъсири остида эканлиги; яна бир оғирлаштирувчи ҳолатлардан бири бу айбланувчи А. Исмли шахс мазкур жиноят такроран ёки рецидив содир этган болса; агар манашу юқоридаги

холатлар мазкур ишда аникланса оғирлаштирувчи ҳолат деб баҳоланиши ва жазо тайинлашга таъсир этиши мумкин³.

Эндиги вазифамиз мазкур жиноят юзасидан енгилроқ жазо тайинлаш масаласини куриб чиқиш. Суд томонидан мазкур иш юзасидан енгилроқ жазо тайинлаши Жиноят кодексининг 57 моддасига асосан куриб чиқилади яни қилмиш хусусиятларини ифодаловчи ҳолатлар, яъни айбдорнинг шахси, айбининг шакли ва даражаси, жиноят қилиш шароити ва сабаблари, жиноятни содир қилгунча ва ундан кейинги ҳуқ-атвори жиноятнинг ижтимоий ҳафлилик даражасини жиддий камайтирувчи ҳолатлар деб топилиши мумкин. яни А. Шахснинг ешини, айбдорнинг шахси у аёл еки эркаклиги, ута оғир жиноят содир этганлиги яъни қасддан одам ўлдириш

Суд томонидан А. шахснинг содир этган жинояти буйича ўта оғир жиноят яни қасддан одам ўлдириш жиноятини содир этган этганлиги уз исботини топганидан сунг, жиноий ишнинг оғирлаштирувчи ва енгиллаштирувчи ҳолатлар инобатга олиниб жазо айбдор деб топилиб Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг 97 моддаси биринчи қисми бўйича айбдор деб топиши, Қасддан одам ўлдириш деб баҳолаб ўн йилдан ўн беш йилгача озодликдан маҳрум қилиш билан жазоланиши мумкин. Жазони ушбу Кодекснинг 50- моддасига биноан Озодликдан маҳрум қилиш маҳкумни жамиятдан ажратиб жазони ижро этиш колонияси ёки турмага жойлаштиришдан иборатдир яни айбдор А. шахс содир этган жинояти, қасддан одам ўлдиргани, учун ушбу модданинг бешинчи қисм Б) банди А. шахснинг эркак эканлиги инобатга олиниб қасддан оғир жиноятни содир этганлиги ва ўта оғир жинояти учун озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинаётганларга нисбатан жазони умумий тартибли калонияларда уташи белгиланади. Ёки айбдор деб топилган А.шахс мазкур жиноятни такроран содир этаётган болса ва илгари содир этган жинояти учун озодликдан маҳрум қилиш жазосини ўтаб чиккан болса, қасддан янги содир этган жинояти учун

³ Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодекси 50-моддаси. Тошкент, «Адолат», .2019.

хукм қилинаётганларга нисбатан жазони каттик тартибли колонияларда ўтайди.

2- Шунингдек мазкур кодекснинг 73- моддаси буйича жазони ўтишдан муддатидан илгари шартли озод қилиш масаласини куриб чиқишимиз мумкин. Шахс ижро этилмаган жазодан ҳам озод қилиниши мумкин. Ушбу модданинг учинчи қисм В банди ўта оғир жинояти учун, шунингдек жазодан муддатидан илгари шартли озод қилинган ёки жасоси енгилроғи билан алмаштирилган шахс жазонинг ўталмаган қисми мобайнида қасддан янги жиноят содир этганлиги учун хукм қилинган бўлса, суд тайинланган жазо муддатининг камида учдан икки қисмини ҳақиқатда ўтаб болганидан кейин қўлланилиши мумкин.

Фойдаланилган адабиётлар.

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси
2. Ўз.Рес.Жиноят Кодекси
3. Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 2006 йил 3 февралдаги 1-сонли “Судлар томонидан жиноят учун жазо тайинлаш амалиёти тўғрисида”ги қарори.
4. Rustambayev M.X. O‘zbekiston Respublikasi jinoyat huquqi kursi. Tom 1. Jinoyat haqida ta’limot. Darslik. 2-nashr, to‘ldirilgan va qayta ishlangan – T.: O‘zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi Harbiy-texnik instituti, 2018